

OTİZMLİ BİREYLERİN FİZİKSEL AKTİVİTE PROGRAMLARINA KATILIMINI ENGELLEYEN FAKTÖRLERİN İNCELENMESİ

İsmail AYDIN*, Halil SAROL**

*Bartın Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, TURKEY

**Gazi Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, TURKEY

Email: ismail.aydin2013@gmail.com - hsarol@gmail.com

Özet

Bu araştırmanın amacı; otizmlili bireylerin fiziksel aktivite programlarına katılımını engelleyen faktörlerin İncelenmesidir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmanın örneklem grubunu; Ankara Otizm ve Gençlik Spor Kulübü'nde fiziksel aktivite programlarına katılan 9 otizmlili birey ailesinden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak; nitel veri toplama araçlarından biri olan “yarı yapılandırılmış” görüşme formu kullanılmıştır. Kavramsal çerçeveyi oluşturmak ve görüşme sorularını nitelikli hazırlamak amacıyla kapsamlı bir alan yazın taraması yapılmış, 7 genel tema belirlenmiş ve veri toplama aracı olarak 7 maddelik bir görüşme formu hazırlanmıştır. Hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu çerçevesinde; katılımcılar ile görüşmeler yüz yüze ve birebir olarak yapılmıştır. Toplanan veriler betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Araştırma bulgularına göre; ekonomik koşullar temasında; ekonomik nedenlerin fiziksel aktivite programlarına katılımı engelleyen önemli bir unsur olduğu ve bu durumun oluşmasında en önemli nedenin de devlet okullarında ya da kurumlarında bu tip programların olmayışı ve sadece özel sektör tarafından hizmetlerin sunulması olarak görülmektedir. Bir başka bulgu ise; devlet (hükümet) temasında; merkezi yönetim politikalarının otizmlili bireylerin bu tür programlara katılımı konusunda yetersiz olduğu ve ihtiyaçları karşılamadığıdır.

Sonuç olarak; ekonomik güçlüklerin otizmlili bireylerin fiziksel aktivite programlarına katılımında en önemli engelciyi faktör olduğu ve bununla birlikte otizmlili bireylerin sosyal hayata dair potansiyellerini kullanabilmesi için eğitim faaliyetlerine destek olan fiziksel aktivite programlarına katılım noktasında devlet (hükümet) politikaların yetersiz olduğu söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Otizm, fiziksel aktivite, engeller

EXAMINATION OF CONSTRAINTS ON PHYSICAL ACTIVITY PROGRAMS PARTICIPATION TO INDIVIDUALS WITH AUTISM

Abstract

The aim of this study was to examine perceptions of constraints on physical activity participation among people with autism. This qualitative study was conducted on 9 different family of people with autism who participating in physical activity program. The data were collected by using semi-structured interview form. The literature review was done with the purpose of preparing the interview questions and creating conceptual framework. A semi-structured form was developed that consists of 7 items and 7 themes. The data were collected by using face to face interview methods. The descriptive analyses were used to analyze the collected data. The analysis indicated that the most important constraints were the economical factors on physical activity participation. The most important reason for this occurring was the lack of such programs in the public schools or in institutions. In addition to, this services carried by only the private sector was the other important factor that affected this reason.

Analysis also revealed that central government policies of individuals with autism was insufficient for the participation in such programs in the state (government) contact and also does not meet their needs. As a result, economic difficulties of individuals with autism to participate in physical activity programs was considered the most important constraints. However, it can be concluded that state (government) policies were inadequate that in the social life of individuals with autism use their potential in educational activities that support participation in physical activity programs.

Key Words: Autism, physical activity, constraints

1. Giriş

Toplumun her kesiminden için sağlık yaşamın bir parçası olan fiziksel aktivite(Subaşı, 2007) insanın gelişimi ve yaşamının vazgeçilmez bir ögesidir. (Arabacı ve Çankaya,2007). Fiziksel aktivite, enerji tüketimindeki neticeleri ile iskelet kasları tarafından üretilmiş olan herhangi bir bedensel hareketlilik olarak tanımlanır (Caspersen ve diğerleri, 1985) Sherill ise engelliler için fiziksel aktiviteyi; kendini gerçekleştirme, hareket başarısı, yaşam boyu iyilik, kaynaştırma / katılım, eşit ulaşım için gerekli olan değişimleri kolaylaştırmada çevreye uyum sağlama, bireylerin yaşam boyu aktivitesi ile ilgili çok disiplinli ve uygulamalı bir alan olarak tanımlamaktadır. Stumbo ve Petterson fiziksel aktivitenin; yüksek kan basıncı, kalp hastalıkları ve erken doğum ölümü gibi birçok sağlık sorununun azaltılması, obezitenin olumsuz durumların engellenmesi, İkincil sakatlıkların azaltılması, daha yüksek seviyede özgüven, sosyal destek, hissedilen özgürlük ve içsel motivasyon ve genel sağlığın artırılması gibi pek çok yararlarının olduğu üzerinde durmaktadır (Stumbo ve Petterson, 2004). Fiziksel aktivitenin yararları dikkate alındığında, daha sağlıklı bireyler ve daha sağlıklı toplum için, bireylerin en uygun düzeyde fiziksel aktiviteye teşvik edilmeleri gerekmektedir. Fiziksel aktivite birçok hastalık için hem önleyici, hem de iyileştirici etkilere sahiptir (Akyol ve diğ., 2008).

Fiziksel aktivitenin tüm bireylerde olduğu gibi yaygın gelişimsel bozukluk şemsiyesi altında yer alan (Hollander ve Nowinski,2003) ve beynin yapısını veya işleyişini etkileyen ve nörolojik bir bozukluk olarak tanımlanan otizmlili bireyler için de oldukça önemli bir yere sahip olduğunu bilinmektedir (Sarol,2013). Örneğin otizmlili bireyler sosyal ilişki ve davranışlarda düzenleme ve akranlarıyla ilişki kurmada zorluk çekmekte, streatip davranışları ve dil becerilerinde kusurları bulunmaktadır Orsmond ve diğ.,2004). Fiziksel aktiviteye katılım, otizmlili bireylerin sosyal gelişimlerine ve kalıplaşmış hareketlerin azaltılmasına olumlu katkı sağlamaktadır (Orsmond ve diğ., 2004., Öztürk,2011). Ayrıca saldırganlık, kendine zarar verme, öfke nöbetleri davranışlar stres gibi olumsuz davranışları bulunmakta, bu davranışlar strese karşı otizmlili olan bireyleri savunmasız bırakabilmektedir (Villamisar ve Dattilo, 2010). Fiziksel aktiviteye düzenli olarak katılmak depresyonu azaltmakta, psikolojik sağlığı geliştirerek yaşam kalitesine katkıda bulunmaktadır (Stumbo ve Peterson, 2004).

Yine aşırı kilolu olma bazı otizmlili bireyler için temel sorunlardan bir tanesidir. Düzenli olarak yapılan fiziksel aktivite bu sorunun önlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Todd ve Reid,2006)

Fiziksel aktivite, tüm insanlar için sağlıklı yaşam sitilinin önemli bir parçası olmasına karşın otizmlili bireylerde sıkça göz ardı edilmiş bir konudur (Penny,2005). Son dönemlerde ülkemizde otizmlili çocuk sahibi ailelerin fiziksel aktivitelerin çocuklarının gelişiminde önemli olduğu bilincine sahip olmaya başladıkları, eğitim faaliyetleri içerisinde ya da okul sonrasında fiziksel aktivitelerin olması gerekliliği konusunda taleplerinin ve arayışlarının oldukları görülmektedir (Sarol,2013). Ancak var olan programlara dâhil olmalarında bir takım engeller yaşanmaktadır. Bu araştırma da otizmlili bireylerin fiziksel aktivite programlarına katılımını engelleyen faktörlerin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

2. Yöntem

Araştırma kullanılan yöntemler açısından nitel bir araştırmadır. Araştırmanın örneklemini Ankara Otizm ve Gençlik Spor Kulübü'nde fiziksel aktivite programlarına katılan 9 otizmlili birey ailesinden oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini amaçlı örneklem yöntemlerinden tipik durum örneklemini yöntemine göre belirlenmiştir. Buradaki amaç tipik durumları seçerek

evrene genelleme yapmak değildir. Amaç ortama durumları çalışarak belirli bir alan hakkında fikir sahibi olmak veya bu alan, konu uygulama ve yenilik konusunda yeterli bilgi sahibi olmayanları bilgilendirmektir (Yıldırım, Şimşek, 2008). Bu araştırmada da otizmlili bireylerin fiziksel aktivite programlarına katılımını engelleyen faktörlerin incelenerek belli başlı sorunları tanıtmak amacı güttüğünden dolayı tipik durum örnekleme yoluna gidilmiştir.

Çalışmanın amacı doğrultusunda kapsamlı bir alan yazın taraması yapılmış, 7 genel tema belirlenmiş ve veri toplama aracı olarak her bir tema için 1 soru olmak üzere toplam 7 maddelik yarı yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşmeye katılan katılımcılar (K) harfi ile kodlanmıştır.

Araştırma sorusu örnek;

Soru 1: Ekonomik koşulların fiziksel aktivite programlarına katılımını nasıl etkilemektedir?

Hazırlanan görüşme formu çerçevesinde katılımcılar ile görüşmeler yüz yüze (mülakat yöntemi) olarak yapılmıştır. Patton'a göre görüşmenin amacı; bir bireyin iç dünyasına girmek ve onun bakış açısını anlamaktır (Akt:Yıldırım Şimşek, 2008). Bu çalışmada da bu anlayışla, otizmlili bireylerin fiziksel aktivite programlarına katılımını engelleyen faktörlerin otizmlili birey ailelerinin iç dünyasına girerek ve onların bakış açısıyla incelenmeye çalışılmış ve görüşme yöntemi tercih edilmiştir. Bireysel görüşmelerin süresi 10 ile 15 dakika arasında sürmüştür. Görüşmeler, görüşülen kişilerin izni alındıktan sonra ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Görüşmelerden elde edilen kayıtlar ses dosyaları bilgisayara aktarıldıktan sonra araştırmacılar tarafından deşifre edilmiştir.

Toplanan veriler betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Betimsel analiz yaklaşımında elde edilen veriler önceden belirlenen temalara göre özetlenerek sunulmakta, görüşülen kişilerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde sunmak amacıyla aynen alıntılara sıklıkla yer verilmekte ve bunlara dayalı yorumlamalar yapılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu araştırmada da temalar önceden belirlenmiş ve temalar çerçevesinde sorulan sorular üzerinden veriler elde edilmiş, elde edilen veriler betimlenerek açıklanmıştır. Araştırmada geçerlilik ve güvenilirliğin sağlanmasına yönelik olarak; Görüşme formunun hazırlanmasında uzman görüşü alınmış, katılımcılardan elde edilen veriler kayıt cihazına kaydedilerek veri kaybı önlenmiş, verilerin kodlanmasında her iki araştırmacıda kodlama yaparak kodlamalar karşılaştırılmış, araştırmanın yöntemi ve aşamaları açık açık anlatılmış, bulgular da sık sık alıntılara yer verilmiştir.

Bu araştırmada, otizmlili bireylerin fiziksel aktivite programlarına katılımını engelleyen faktörlerin OSEM de fiziksel aktivite programına katılan otizmlili birey ebevenleri yolu incelenmesi hedeflenmiştir. Buradan hareketle bir genelleme yapmak mümkün değildir ancak bu tür programlara örnek oluşturabilecek bir yer olan bir yerdeki katılımcıların örneklem gurubu olarak seçilmesi bundan sonra yapılabilecek araştırmalara alt yapı oluşturması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

3. Bulgular

Ekonomik Koşullar

Araştırmaya katılan otizmlili birey ailelerinin tamamının ekonomik koşulların fiziksel aktivite programlarına katılımlarının bir engelleyici faktörü olduğu üzerinde durmuşlardır. Örneğin bir katılımcı bu konuda düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir. “Ekonomik koşullar, bizim şuanda almış olduğumuz spor eğitiminin temel faktörü çünkü tamamen ekonomiye dayalı bir

konu. Pek çok ailenin karşılayamayacağı boyutta mali bir portresi var bu için. Biz daha önce farklı şekilde denedik. Paranızın olması da işi çözüyor, istediğimiz hizmeti alabilecek kurumların da olması önemli faktördür” (K4). Bir başka katılımcıda yine aynı paraleldeki düşüncelerine ek olarak bu tür programlara katılmak için kredi çektiğini söylemekte ve duygularını şöyle dillendirmektedir. “Bence paran olsa bile eskiden böyle yerler yoktu fakat şimdi böyle yerler var fakat büyük paralar istiyorlar en azından benim için büyük para bu istedikleri tutarlar. Çünkü çocukların tüm hayatı orada geçmiyor. Onun dışında da çok büyük masrafları var biliyorsunuz eğitim gideri de çok yüksek oluyor bu tür çocukların. Bu sebeplerden dolayı böyle yerlere göndermek gerçekten çok ama çok zorluyor bizi ekonomik olarak. Bir kısmını şimdilik krediyle v.s hallettik. Fakat bu bizde 3 yıllık geri ödemeye çıkacak. Yani 1 senelik eğitim için biz 3 yıl ödeme yapacağız bankaya”(K9).

Araştırmadan elde edilen diğer önemli bulgu ise; ekonomik durumun fiziksel aktivite programlarına katılımı engelleyen bir unsur olarak oluşmasında en önemli nedenin devlet okullarında ya da kurumlarında bu tip programların olmayışı ve sadece özel sektör tarafından hizmetlerin sunulması olarak görülmektedir. Bu konuda bir katılımcı“Tabi ki ekonomik koşulu yetersiz olan insanların bu tür faaliyetleri hiçbir yerde katılması mümkün değil, çünkü bunun nedeni dediğim gibi bu olanağın devletin okullarında sağlanmaması ve sadece özel kuruluşların bu faaliyeti sağlaması ve elbette bunlarında çok pahalı oluşu”(K1) görüşlerini bu şekilde ifade ederken diğer bir katılımcıda özellikle bu konuda sorumluluğu olan spor hizmeti veren spor bakanlığının katkı sağlamadığından bahsetmektedir.“Ekonomik olarak bizi zorluyor bu hizmetler, fakat bizler çocuğumuzun gelişimi için bu olanakları sağlamaya çalışıyoruz. Elbette isteriz ki devletin de desteği olsun bu konuda fakat yetersiz boyutta ne yazık ki. Milli eğitim bakanlığına bağlı olan yerleri devlet destekliyor iken, bu konuda spor hizmeti veren yerlerin spor bakanlığı tarafından bizlere hiçbir katkı sağlanmıyor”(K6)

Programların Etkisi ve Yeterliliği

Programların etkileri bakımından katılımcıların uygulanan programın birtakım becerilerin öğrenilmesi (bisiklet, paten v.b), öz güven kazanımı gibi etkilerinin olduğu üzerinde durulmaktadır. Örneğin bir katılımcı “6 aydır biz bu işin içindeyiz. Yani spor hizmetinden yararlanıyoruz. Daha öncesinde en fazla yürüyüş yapabiliyorduk ya da kendimiz biraz parkta oyun oynuyorduk. Fakat buna rağmen bu yaz hizmet aldığımız yere başladıktan sonra yani orada aldıkları eğitime başladıktan sonra ilk defa bisikletle sokaklarda gezdik. Patene binmeyi öğrendiler. Bunların kendilerine öz güven getirdiğini görüyoruz. Masa tenisi oynuyorlar...”(K9) şeklinde ifade ederken ailelerin tamamına yakını çocuklarında gözlemledikleri bu gelişmelerinin ebeveynlerinin kendilerini de mutlu ettiği dikkat çekmektedirler. Bu konuda bir ebeveyn “Bizler bu çocukların durumuna göre, istek ve arzularının neler olduğunu çok iyi bir şekilde analiz edemiyoruz. Ama burada yapılan her türlü aktivite beni o kadar çok etkiliyor ki, dolayısıyla ne olursa olsun bu çocukların evde değil de bir takım merkezlerde ve kurumlarda böyle aktiviteleri yapması **inanılmaz şekilde mutluluk veriyor** (K2) derken bir başka ebeveyn ise “...onları izlemek farklı şeyle uğraşmalarını görmek bizi mutlu ediyor” şeklinde düşüncelerini ortaya koymaktadırlar.

Diğer yandan katılımcıların tamamına yakını uygulanan programların genel anlamda yeterli olduğunu görüşü hâkimdir. Örneğin bir katılımcı “tabi ki çocuğun becerisine göre bir takım programlar hazırlanıyor ve o yönde aktiviteler yapılıyor. Yeterli olduğunu düşünüyorum”(K1) şeklinde ifade ederken sadece bir katılımcı programların yeterliliğinin bilgi yetersizliğine dikkat çekmekte ve yeterliliği konusunda tereddüt etmektedir. “Açıkçası otizmin Türkiye’de

fazla bilinmediği, boşluk olduğunu ve herkesin kendi tecrübesiyle bir şeyler yapmaya çalıştığı ortada. Yani neye göre ve kime göre yeterli olduğu belli değil” (K3) şeklinde düşüncelerini şekillendirmektedir.

Tesis

Katılımcılar tamamına yakını, tesisin uygulanan programa uygun olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. “tesis bakımından çok yeterli buluyorum şuan ki hizmet aldığımız yeri, istenilenleri gerçekleştirebilecek bir yapıya sahip” (K5). Ancak bazı katılımcılar tesisin kapalı ortamlar için yeterli olmasına rağmen açık alanları kullanmanın da önemine dikkat çekmektedirler. Özellikle açık alanlarda çocukla birlikte olmak, yürümek, spor yapmanın çocukları için daha verimli olacağı düşüncesindedir. Bir katılımcı bu konuda ki görüşlerini şöyle dile getirmektedir. “tesisten ziyade çevreyi kullanmak daha önemli bence. Bu kişilerin yapılandırılmış yerlerde çalışmasını çok tercih etmiyorum. Böyle durumlarda genelleyemiyorlar yani çocuğu spor salonunda çalıştırırsanız bu sefer dışarıda oynamıyor. Top sadece spor salonunda oynanır sanıyor mesela. Bu tür çalışmalar bana verimli gelmiyor. Bence bunun yerine açık havalarda yapılması gerekiyor bu tür eğitimlerin. Birazda beden eğiticiler işin kolayına kaçıp, bu çocuklara salonda spor yaptırmayı daha basit görüyorlar. Ormanda yürümesi bile, spor salonunda yürümesinden daha değerli ve önemlidir bence (K7).

Ulaşım

Katılımcılar tamamına yakını ulaşımın önemli bir problem olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Özellikle servis hizmetinin olmadığı durumlarda bu durumdan daha fazla etkilendiği elde edilen bulgulardan anlaşılmaktadır. “Ulaşım bence çok etkili, şuan da hizmet aldığımız yerin seviyesi olmasa ben kendim götüremezdim oraya. Bence bu durum çok etkili” (K7). Diğer bir katılımcı aynı paraleldeki düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir. “Şöyle bir şey var. Şuan hizmet aldığım yerin servisi olmasaydı ben gönderemeyecektim. Yani %50 etkili diyebilirim. Çünkü istediğiniz kadar maddi durumunuzu ayarlayın, götüreceksiniz kimse olmadığı için bu işe yaramaz. Birde şuan hizmet aldığım yer çok uzakta gölbaşında, benim evim Batıkent’te işim ise kazanda” (K9).

Bir diğer katılımcıda servis hizmetinin sadece daha fazla seans alan program katılımcılarına sağlandığı ancak kendileri gibi programdan seans olarak daha az yararlanan ailelerin servis hizmetlerinden yararlanamadığı ve durumdan dolayı ulaşımın kendileri için bir engelleyici olduğunu ifade etmektedir. “Eğer bireysel olarak ulaşımı sağlamadığımız takdirde gerçekten çok zor. Ne yazık ki servis hizmeti sadece arabası olmayan ya da daha fazla seansa getiren velilere sağlanıyor, onun dışındakilere bu tür olanaklar sağlanmıyor. Bence mutlaka bu tür tesislerin haftada bir gün de gelseler, yarım günde gelseler servisle çocuğu getir götür yapması gerekiyor diye düşünüyorum. Bu bize çok zor oluyor özellikle çalışan veliler için (K1).

Fiziksel Yaralanma İhtimali

Katılımcıların fiziksel aktivite programları esnasında oluşabilecek olası fiziksel yaralanma ihtimalinin programlara katılmak için herhangi bir engelleyici faktör olmadığı yönünde görüş bildirmektedirler. “Yaralanma korkusu yok bizde. Son derece güvenle yolluyorum şuan hizmet aldığı kuruma...” (K8). Katılımcıların genelde programa katılmadan önce bu tür

kaygılarının az da olsa olduğu ancak alınan tedbirlerin ve öğretmenlerin bu konuda hassasiyetlerinin olmasının, bu endişelerinin de zamanla yok olduğu şeklindedir. “Yaralanma ihtimaline karşı, biler başta endişeliydik özellikle bisiklet eğitimi sırasında fakat hocaların titizli yaklaşımı ve dikkatli olması bizi tatmin etti” (K6). Yine bir başka katılımcıda; “Çocuğumun yaralanma ihtimalinden korkmuyorum. Çalışırken gerekli önlemleri alıyorlar zaten, birebir ilgilenildiği için korkmuyorum (K7) şeklinde kendini ifade etmektedir.

Bir katılımcıda program esnasında yaralanmaların olduğu ancak bunun programa katılmak için engelleyici bir faktör olmadığı ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir. “Bu bizi ilk başlarda endişelendiriyordu, fakat bizim çocuğumuzun geldiği beceri seviyesi ve gerekli önlemlerinde alındığı düşünülürken zaman bu ihtimaller bizim için engelleyici bir şey olmuyor. Yaralanmalar oluyor elbette ama bu engel değil bu hizmeti almamızda. Çocuk başlangıçta kendine hakim olmayı bilmiyor, kendiyi uğraştırıyor. Bu süre içinde bisikletten düşmeler, spor aletlerinden düşmeler, patenden düşmeler gibi olaylarla karşılaştık..... fakat böyle olaylar işin cilvesi tabii bunlarla yılmamak lazım (K4).

Devlet (Hükümet Politikaları)

Devlet (hükümet politikaları) temasında katılımcıların tamamını fiziksel aktivite programlarına katılımında en önemli engelleyici olarak merkezi yönetimi gördükleri ve bu konuda ki çalışmaların yetersiz olduğu ve ihtiyaçlara cevap vermediği yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu konudaki bazı görüşler şöyledir;_ “Türkiye bu konuda yeterli değil, bizler yurt dışındaki imkânları duyuyoruz. Oradaki ailelerin üzerine düşen yükün büyük bir kısmı devlet tarafından alınıyor ama Türkiye’de devlet bu yükü bize veriyor. Oğlum 15 yaşında ve biz 3 yaşındayken otizmle tanıştık. O yıldan beri biz kendi başımıza savaşıyoruz otizmle maddi ve manevi olarak. Bu konuda devletin artı hiçbir getirisi olmadı aklınıza gelebilecek en basitinden servis, yemek, okul vs. Hep anne babanın fedakârlığıyla oluyor bu işler. Eğer paranız varsa bu çocukların sağlık durumunda iyileşme oluyor, paranız yoksa da çok zor gelişim göstermesi. Kısacası Devletin desteği yetersiz” (K5).

“Sağ olsunlar biz hiçbir desteklerini görmedik. Sadece özel eğitimle verdikleri biraz destek var hepsi o. Biz onun dışında hiçbir şey görmedik (K9)._Bir katılımcıda bu konuda açılan tesis ve kurumlarında çok fazla işlevsel olmadığını ve ihtiyaçlarını karşılamadığı yönünde görüş bildirmektedir. “Hükümet politikasının hiçbir konuda yeterli olduğunu düşünmüyorum. Açılan tesislerin ve kurumlarında sadece göstermelik olduğunu düşünüyorum. Bakım ev hizmeti dışında eğitim anlamında çocuğa bir şey kattığını düşünmüyorum. Sadece evden çıkması için gönderdiğim bir yer hükümetin açtığı kurumlar (K1).

Özel Sağlık Durumu

Özel sağlık durumları temasında; katılımcıların geneli çocuklarının özel sağlık durumlarının yani otizmliler olmalarının bu tür programlara katılımı için engelleyici bir faktör olarak görmedikleri hatta bu tür programlara katılarak çocuklarının enerjilerini attıkları, sosyalleştikleri, rahatladıkları ve mutlu olduklarını yönünde görüş bildirmektedirler. Örneğin bir katılımcı “Çocuğumun otizmliler olması bence spora katılımına engel değil. Katılımda bir sorun yaşamıyoruz” (K8) şeklinde ifade ederken diğer bir katılımcı da “Otizmliler olması kendi enerjisi, yani spor yapabilmesiyle orantılı olduğunu düşünüyorum. Otizmliler olduğu için biraz daha spor yapması ve rahatlaması gerektiğini düşünüyorum” (K3)

Bu konuda sadece bir katılımcı çocuğunun grup faaliyetlerine girememesinden ve içine kapanık olmasından dolayı engelleyici olarak gördüğünü söylemektedir. “Guruba girmediği için kendi içine kapalı ve bu fiziksel aktiviteye katılımını engelliyor. Hatta tamamen etkiliyor diyebilirim. Yaptığı sporlar bile birebir sporlar yani bireysel. Bunlar takım sporları değil ve otizmliler için kapalı çocuklar olduğu için bunlarla çalışırken bile takım sporlarını yapamıyorsunuz. Tabii tecrübeli birisinin yön vermesi bir nevi bunu mümkün kılabilir. Otizmlilerde şuan daha çok bireysel spor yapılıyor. Otizmlilerde rekabet ve takım sporu ruhu olmayışı takım sporlarını yapmasına da engel. Veya deneyimli kimse yok bunu yaptırarak. Bunu bilemiyorum tam anlamıyla (K7).

4. Tartışma ve Sonuç

Araştırma bulgularına göre; Ekonomik koşullar temasında; ekonomik nedenlerin fiziksel aktivite programlarına katılımı engelleyen önemli bir unsur olduğu ve bu durumun oluşmasında devlet okullarında ya da kurumlarında bu tip programların olmayışı sadece özel sektör tarafından bu hizmetlerin sunulması olarak görülmektedir. Nancy A, ve Murphy (2008) yaptığı araştırma da fiziksel aktivite programlarına katılımında karşılaşılan en sık engellerden birinin ekonomik kısıtlılıklar olduğu tespit edilmiştir. Yine Çınarlı ve Ersöz (2010) da yaptıkları araştırma da Türkiye de ki engelli bireylerin spor yapabilecekleri alanlar, spor organizasyonları ve bu organizasyonlara katılmada maddi desteğin yeterli olmadığını belirtmektedir. Stuart J. , ve diğerlerinin (1996) yaptığı araştırmada ise fiziksel aktivite programlarında karşılaşılan engellerin %50 oranda finans durumunun yetersizliği olduğu ve bu durumun oluşmasında özellikle uyarlanmış ekipmanların maliyeti olduğu tespit edilmiştir. Türkiye de son yıllarda otizmliler için çocuk sahibi ailelerin fiziksel aktivitenin çocuklarının gelişiminde önemli olduğu bilincine sahip olmaya başladıkları, eğitim faaliyetleri içerisinde ya da okul sonrasında fiziksel aktivitelerin olması gerekliliği konusunda taleplerinin ve arayışlarının oldukları görülmektedir (Sarol, 2013). Ancak fiziksel aktivite hizmetini veren kurum ve kuruluşların yetersizliği, var olan kurumların genelde özel sektör bünyesinde yapıldığı bilinmektedir. Özel sektör bünyesinde organize edilen fiziksel aktivite programlarının maliyetinin çok fazla olması ailelerin bu hizmetlerden yararlanmasını önemli ölçüde engellemektedir.

Programın etkisi ve yeterliliği temasında; programların etkileri bakımından katılımcıların birtakım becerilerin öğrenilmesi (bisiklet, paten v.b), öz güven kazanımı gibi etkilerinin olduğu altı çizilmektedir. Çelik ve ark (2010) tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarına göre; otizmliler için düzenli fiziksel aktiviteye katılmalarının beceri düzeyinde gelişmeler olduğunu, Todd ve Reid’de (2006) fiziksel işlevsellik ile ilgili birtakım becerilerinin geliştiği üzerinde durmaktadır.

Katılımcılar tesis, fiziksel yaralanma ihtimali ve özel sağlık durumlarının fiziksel aktivite programlarına katılmalarında bir engelleyici olmadığı ancak ulaşımın önemli bir engelleyici olduğu üzerinde durulmaktadır. Türkiye de ki duruma bakıldığında otizmliler için yönelik olarak yapılan fiziksel aktivite programlarının özellikle Ankara ve İstanbul da yoğunlaştığı ve bu illerde ki bu hizmeti veren özel sektör kurumlarının villa tarzı yerlerde ve şehir merkezine uzak yerlerde yapılmasının ulaşımın bir engelleyici olarak görülmesinin sebepleri arasında düşünülmektedir. Literatürde de yapılan araştırmalarda da ulaşımın önemli bir engelleyici olduğu görülmektedir. Örneğin, Gillian King ve diğerleri(2006); Nora Shields (2012) ve diğerlerinin yaptığı çalışmalarda ulaşım yetersizliğinin bu tür aktivitelere katılım için engelleyici olarak görülmektedir.

Araştırmadan elde edilen diğer önemli bulgu ise, devlet (hükümet) temasında; merkezi yönetim politikalarının otizmli bireylerin bu tür programlara katılımı konusunda yetersiz olduğu ve ihtiyaçları karşılamadığıdır. Türkiye de merkezi yönetimin sportif faaliyetlerin düzenlenmesi ve bu konudaki yetkilerinin kullanıldığı kurum Gençlik Spor Bakanlığı'dır. Gençlik ve Spor Bakanlığı 3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanununun Spor Genel Müdürlüğünün görevleri arasında yer alan 2. maddenin "O" bendinde "Engelli bireylerin spor yapabilmelerini sağlamak ve yaygınlaştırmak üzere; spor tesislerinin engellilerin kullanımına da uygun olmasını sağlamak, spor eğitim programları ve destekleyici teknolojiler geliştirmek, gerekli malzemeyi sağlamak, konu ile ilgili bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları ile yayınlar yapmak, spor adamları yetiştirmek, engelli bireylerin spor yapabilmesi konusunda ilgili diğer kuruluşlarla işbirliği yapmak" olarak yer alırken engelliler bireylerin spor yapabilmeleri için sağlanan hizmetlerin yok denecek kadar az olduğu ve yetersiz kaldığı ortadadır. Çınarlı ve Ersöz (2010) tarafından yapılan bir araştırma da engellilere yönelik olarak Spor Genel Müdürlüğü'nün görevleri yeterince yerine getiremediğini belirtilmektedir. Bu konuda bazı ülkelerde devletin bu hizmetlerin sağlanmasında önemli roller üstlendiği görülmektedir. Örneğin Ullendah ve diğerleri (2013) belirttiğine göre İskandinav ülkelerinde (İsveç, Norveç, Finlandiya), devlet engelli bireylerin fiziksel aktivite programlarına katılımını konusunda sosyal önemseme rolü üstlenmiş ve çeşitli politikalar sayesinde fazla kaynak, ulaşım, uyarlanmış teknoloji ve ekipman gibi kaynaklar yaratarak engelli bireylerin bu tür aktivitelere katılmasına destek olmaktadır.

Sonuç olarak, araştırmanın bulguları ve alanyazın incelenmesiyle; ekonomik güçlüklerin otizmli bireylerin fiziksel aktivite programlarına katılımında en önemli engelciyi faktör olduğu ve bununla birlikte otizmli bireylerin sosyal hayata dair potansiyellerini kullanabilmesi için eğitim faaliyetlerine destek olan fiziksel aktivite programlarına katılım noktasında devlet (hükümet) politikaların yetersiz olduğu söylenebilir.

Bu araştırmanın sonuçlarını Türkiye ye genellemek mümkün değildir ancak bu tür araştırmaların kısıtlılığından dolayı bundan sonra yapılabilecek araştırmalara alt yapı oluşturması bakımından katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Akyol A, Bilgiç P, Ersoy G. (2008). “Fiziksel Aktivite Beslenme ve Sağlıklı Yaşam” 1.Baskı. Ankara: Sağlık Bakanlığı Yayınları
- Arabacı R, Çankaya C., (2007). “Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Fiziksel Aktivite Düzeylerinin Araştırılması” Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 20(1) 1-15
- Caspersen C.J, Powell K.E, Christenson G.M (1985). “Physical Activity, Exercise, and Physical Fitness Definitions and Distinctions for Health-Related Research” Public Health Sports. Vol: 100, Number:2, Page: 126-131
- Çelik B, Aydın M, Gözaydın G, Yenigün Ö, Bingöl M B., (2010) “Otitik Çocuklara Yaptırılan Artistik Buz Pateni Aktivitesinin Sosyal Gelişimlerine Etkisinin İncelenmesi” 1. Uluslararası Çocuk ve Spor Kongresi. Kıbrıs
- ÇINARLI S, Ersöz G., (2010) “Engellilere Yönelik Spor Hizmetlerinin gelişimi Açısından Sponsorluk Ve Vergisel Düzenlemelere İlişkin Öneriler” Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi; 2(12), Journal of Süleyman Demirel University Institute of Social Sciences; 2(12) [141]
- Hollander E. & Nowinski C.V., (2003). “Core Symptoms Related Disorder and Course of Autism” İçinde Hollander E. Autism Spectrum Disorder (16-17). New York: Markel Dekker.
- King, G., Law, M., Hanna, S., King, S., Hurley, P., Rosenbaum, P., Kertoy, M. and Petrenchik, T. (2006), ‘ Predictors of the Leisure and Recreation Participation of Children With Physical Disabilities: A Structural Equation Modeling Analysis’, *Children’s Health Care*, Volume: 35, Number: 3, Page: 209–234.
- Murphy N A, Carbone P S., (2008) “Promoting the participation of Children with Disabilities in Sport, Recreation and Physical Activities” Petiatrics; 121: 1057-1061.
- Orsmond G I, Krauss M W, Seltzer M M. (2004) “Peer Relationship and Recreational Activities Among Adolescents and Adult with Autism” Journal of Autism and Development Disorders; 34 (3): 245-256.
- Öztürk M A., (2011) “Engellenen Bireylerin Gözünden Otizm Spektrumu: Çeşitli İşlevlerin Gelişimi için Beden Eğitimi Önerileri” Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi; 13 (Özel Sayı): 5 - 12.
- Penny N B., (2005) “İstiyorum İhtiyacım var Çünkü Farklıyım” 1.Baskı. İstanbul: Sistem Yayıncılık
- Subaşı F, “Zihinsel Engelli Çocuklarda Sağlık Eğitimi ve Farkındalığın arttırılması” M.Ü. Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Eğitimi Bölümü sayfa 60-63 Özürlüler 07 kongre sergi ve sosyal etkinlikleri
- Stumbo N J., Peterson C A (2004) “Therapeutic Recreation Program Desing” Fourth Edition. San Francisco: Darly Fox.
- Sarol H. (2013). “Uyarlanmış Rekreasyonel Fiziksel Aktivitenin Otizimli Bireylerin Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi” Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Schleien, S., Germ, P. and McAvoy, L., (1996), ‘Inclusive Community Leisure Services: Recommended Professional Practices and Barriers Encountered’, *Therapeutic Recreation Journal*, Volume: 30, Number: 4, Page: 260-273.

Sherrill C., (2004) “Adapted Physical Activity Recreation and Sport. Sixth Edition” New York: McGraw-Hill.

Todd T, Reid G., (2006) “Increasing Physical Activity in Individuals with Autism” Focus on Autism and Other Developmental Disabilities; 21 (3): 167-176.

Ullenhag, A., Krumlinde-Sundholm L., Granlund, M. and Almqvist, L., (2013), “Differences in Patterns of Participation in Leisure Activities in Swedish Children with and without Disabilities” *An International Multidisciplinary Journal*.

Villamizar G, Dattilo J., (2010) “Effects of Leisure Programme on Quality of Life and Stress of Individual with ASD” Journal of Intellectual Disability Reserch; 54 (7): 611-619.

Yıldırım A., Şimşek H.,(2005) “ Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri” 5.Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi

21.05.1986 tarihli ve 3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanunu.